

PAPER DETAILS

TITLE: İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Kazandırılmasında Yaşanan Güçlüklerle Yönelik Öğretmen Görüşleri

AUTHORS: Hasan BERKANT,Zehra SÜRMELİ

PAGES: 334-348

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/160877>

Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Öğretmenlerin Güçlük Yaşama Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi *

Hasan Güner BERKANT¹ & Zehra SÜRMELİ²

Özet: Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada öğretmenlerin güçlük yaşama durumlarını çeşitli değişkenlere göre değerlendirmektir. Çalışmanın örneklemini 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Adana’da görev yapan 145 ilköğretim öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen beşinci ve yedinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada yaşadıkları güçlükleri belirlemeye yönelik olarak her sınıf düzeyi için ayrı geliştirilmiş iki anket kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, beşinci sınıf öğretmenlerinden kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla, kıdemi 1-10 yıl arası olan öğretmenlerin kıdemi 11 yıl ve üzeri olan öğretmenlere kıyasla daha çok güçlük yaşadıkları, ancak il merkezi ve köyde çalışanlar arasında anlamlı fark olmadığı; yedinci sınıf öğretmenlerinden köyde çalışanların il merkezinde çalışanlara kıyasla daha çok güçlük yaşadıkları, ancak cinsiyetleri ve kıdemleri bakımından anlamlı fark olmadığı; beşinci ve yedinci sınıf öğretmenlerinden eğitim fakültesi mezunu olan öğretmenlerin diğer fakülte mezunlarına kıyasla değerleri kazandırmada daha çok güçlük yaşadıkları belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler dersi, değerler eğitimi, güçlükler.

Abstract: *An Investigation of Teachers’ Difficulties in Students’ Acquisitions of Values in Social Studies Lesson in terms of Various Variables.* The purpose of this study is to investigate teachers’ difficulties in students’ acquisitions of values in social studies lesson in terms of various variables. The sample of the study consists of 145 primary school teachers working in Adana city during 2010-2011 academic years. Two questionnaires developed by researchers separately for the teachers of fifth and seventh grades were used. At the end of the study, it is determined that among the teachers of fifth grade, females and those who have seniority of between 1-10 years have more difficulties, but no significant difference is found in terms of whether they work in central or village schools; among the seventh grades, teachers working in villages have more difficulties than those of who work in central schools, but no significant difference is found in terms of genders and seniorities; among both fifth and seventh grades, the teachers graduated from faculty of education have more difficulties.

Key Words: Social studies lesson, values education, difficulties.

Giriş

Bir toplum, geleceğini ancak her yönüyle iyi yetiştirmiş, bir takım değerlere sahip donanımlı bireyler tarafından inşa eder. Bu bireylerin yetişme süreci, önce ailede daha sonraki dönemlerde okulda devam eder. Sosyal bir gerçeklik olarak her aile, bir takım değerleri çocuklarına bilinçli ya da bilinçsiz aktarmaya çalışır. Burada en önemlisi “hangi değerler, hangi yaşta ve nasıl aktarılmalıdır?” sorusuna cevap bulmaktır. Özellikle ilköğretim çağından itibaren belirli değerleri bireylere kazandırmak eğitim sistemimizin en önemli görevleri arasında yer almaktadır (Yel ve Aladağ, 2009).

Eğitimin temel işlevlerinden biri olan toplumsal işlevlere göre, okul öğrencileri toplum için eğitmek zorundadır. Bu, öğrencileri bir bütün olarak (zihinsel, sosyal, psikolojik, ahlaki, duygusal) eğitmek anlamına gelir. Eğer eğitim sadece bilişsel olursa işlevini yerine getiremez ve eksik kalır. Böylece, duyuşsal eğitimin incelenmesinin hem eğitimin gelecekteki yönünün ortaya konması, hem de gelecek için eğitim programı geliştirilmesinde yardımcı olması beklenir (Bacanlı, 2006). Olumlu değerler ile yetiştirilmiş öğrencilerin akademik ve sosyal anlamda daha başarılı oldukları ve sağlıklı düşünme, karar verme, duygularını kontrol etmede IQ’su daha yüksek ama duyuşsal anlamda gelişmemiş bireylerden çok daha dengeli olmaları beklenebilir (Goleman, 2009).

Duyuş genel olarak, duygular ve coşkularla ilgilidir. Biliş ve mantık zihinle ilgili olarak, duyuş ise kalple ilgili olarak düşünülür. Şüphesiz duyuş ve biliş, psikolojik araştırmalarda gösterildiği gibi, eş zamanlı olarak meydana gelir. Hemen her insan davranışı hem biliş, hem de duyuş içerir (Bacanlı, 2006). Temelde bireyin kişiliğiyle ilgili olan duyuş terimi eğitimde kullanıldığında sadece bireyin içsel durumuyla, duyguları ve nasıl hissettiğiyle ilgilenmekle kalmamakta, aynı zamanda kişinin duyguları nedeniyle nasıl davrandığıyla da ilgilenmektedir. Duyuş; insanın, harekete dayanan his ve duygulara karşı olan yatkınlığı olarak da tanımlanmakta ve tanımda yer alan yatkınlık sözcüğü bir davranışa karşı olan

* Bu çalışma, Zehra SÜRMELİ’nin tezsiz yüksek lisans proje çalışmasının bir bölümüdür.

¹ Hasan Güner BERKANT, Doç.Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı, hgberkant@gmail.com

² Zehra SÜRMELİ, Öğretmen, Şehit Öğretmen Sait Korkmaz İlköğretim Okulu, Adana, zelis_15@hotmail.com

meylin her zaman davranışa dönüşmeyebileceği göz önünde bulundurularak kullanılmaktadır (UNESCO, 1992). Duyuş ve duyuşsal teriminin birbirinden farklı özellikleri vardır. Duyuş, normalde fark edilmeyen duyguların, organizmanın kalp atış hızında ya da mide hareketlerinde değişiklikler gibi duygu durumunun değişmesini göstermekte ve fark edilmeyen duygular bilinçli hale gelmektedir. Duyuşsal terimi ise, duygularla ilişkili olan kızgınlık, hoşlanma, üzülmeye gibi süreçleri ifade eder (Erden ve Akman, 1995).

Öğrenme sürecine birey sadece bilişsel boyutuyla değil duyuşsal boyutuyla da katılmaktadır. Bilinç ve duygu bütünlüğünün aynı amaca yönelik olarak odaklaşması, öğrenmenin etkinlik ve verimliliğinin artırılmasında temel rolü oynamaktadır. Bireyin, öğrenilen konunun amacına ya da öğreten kişiye, öğretim ortamına olan güdülenmişliği, istekliliği, sevgisi, kaygı düzeyi öğrenme başarısını etkileyen etmenlerden sayılmaktadır. Bu nedenle öğrenme ortamlarında, öğrenmenin verim ve etkinlik gücünü artıran duyuşsal niteliklerin geliştirilmesine özen göstermek önem taşımaktadır (Topses, 2003). Duyuşsal öğrenmeler, kendi başlarına bir öğretim hedefi olmalarının yanı sıra, özellikle bilişsel alandaki öğrenmelerin gerçekleşmesinde de araç olarak kullanılmaktadır. Kişinin ilgileri, tutumları ve değerleri, onu tanıtan güçlü belirleyicileridir. Kişinin bu özelliklerinin bilinmesi, onun mevcut durumunun anlaşılmasını, gelecekteki uğraşlarının ve davranışlarının yordanmasını sağlamaktadır (Tekin, 1991). Bunun yanında bir öğrenme olayına isteyerek belirli bir heyecan ve ilgi ile giren öğrencilerin diğer koşullar aynı kalmak şartıyla, ilgisiz ve heyecansız giren öğrenciden daha kolay, daha çabuk öğreneceği iddia edilir. Tüm öğrencilerin her öğrenme ünitesine karşı olumlu ve olumsuz olarak tanımlayabileceğimiz bu duyuşsal giriş özellikleri ile katılmaları öğrenmeye karşı güdülenmeyi farklılaştırarak öğrenmenin sağlanmasını etkileyecektir (Özçelik, 1989).

Krathwohl, Bloom ve Masia tarafından 1964 yılında yapılan duyuşsal alan sınıflandırılması içselleştirme ilkesine dayandırılmıştır. Olgu veya değer bireyin bir parçası haline gelmesi anlamına gelen içselleştirme, değer farkında olmaktan, kişinin onu kendi kontrolüne almaya kadar giden süreci kapsayan (Bacanlı, 2006) basamaklı bir sınıflamayı içerir (Anderson ve diğerleri, 2010). Duyuşsal alanın bu sınıflandırılması ilk basamaktan son basamağa doğru şu şekilde sıralanmıştır (Doğanay ve Sarı, 2007): *Alma*, öğrencinin bir uyarıcının varlığından haberdar olması ve ona karşı duyarlı olması; *tepkide bulunma*, öğrencinin belirli uyarılara karşı dikkatini toplaması ve ona karşı tepkide bulunması; *değer verme*, öğrencinin belirli bir değeri kabullenmesi, onu tercih etmesi ve içten gelerek onu uygulamaya çalışması; *örgütlenme*, öğrencinin değerleri tutarlı bir şekilde kavramsallaştırması ve bir değer sistemi oluşturması; *bir değer ya da değerler bütünüyle nitelenmişlik*; öğrencinin içselleştirdiği değerler sistemiyle tutarlı bir yaşam felsefesine sahip olması.

Alanyazında duyuşsal davranışların ilgi, tutum, tercih, değer, kaygı, benlik tasarımı, inanç gibi kavramlarla ifade edildiği görülmektedir (Bacanlı, 2006; Erden ve Akman, 1995; Özçelik, 1989; Ülgen, 1995). Duyuşsal alanın son basamağında da görüldüğü gibi, değerler bireyin daha çok iç dünyasıyla ilgilidir. Bu bakımdan değerler, insanların yaşamlarında yer alan faktörlere anlamlar yükleme ve davranışlarını yönlendirme bakımından önemli duyuşsal özelliklerden biridir. Bu nedenle okulda bu alanla ilgili istendik davranışların kişiye kazandırılması gerekmektedir (Sönmez, 2002).

Değerler Eğitimi

Değer, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgular, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için iyi olduğuna inanılan ölçütler, bilinç, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılar ve bireyin bilincinde yer eden ve davranış yönlendiren güdülerdir (Özgüven, 1999). Ayrıca değer, “kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey” (TDK, 2012) olarak da tanımlanabilir. Değerler bireyin amacına ulaşmasındaki davranış biçiminde etkili olan (Çetin, 2004), bireylerin toplum içerisinde hayatını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıplarıdır (Özkan, 2010). Toplamlar ve bireyler farklı değerlere sahip olmalarına rağmen değerler yapı, mantık ve işlev bakımından benzer özellikler içerebilir (Yeşil ve Aydın, 2007).

Değerlerin sınıflandırılmasına yönelik farklı görüşler vardır. Spranger, altı temel değer grubu oluşturmuştur (Güngör, 1993): *Bilimsel değer*; gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştireci, akılcı ve entelektüeldir. *Ekonomik değer*; yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir. *Estetik değer*; simetri, uyum ve forma önem verir. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür. *Sosyal değer*; başkalarını sevmeye, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Nazik ve sempattir, bencil değildir. *Dini değer*; evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder. *Politik değer*; her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir. Rokeach ise değerleri iki gruba ayırmaktadır (Yel ve Aladağ, 2009): *Amaç değerler*; yaşamın temel amaçlarını içerir. Kişisel ve sosyal değerlerdir. Barış, eşitlik, mutluluk,

erdem, başarılı olma, kendine saygı, özgürlük, aile güvenliği, ulusal güvenlik vb. gibi değerleri içerir. *Araç değerler*; amaç değerlere ulaşmak için gereken davranış kalıplarını ifade eder. Ahlaki değerler ve yeterlik değerleridir. Cesaretli, mantıklı, sorumluluk sahibi, kibar, dürüst, hırslı, yardımsever, neşeli, sevecen olma vb. değerleri içerir.

Değerler her insanın yaşadığı çevre ve deneyimleri ile yakından ilgilidir. Anne-baba ve eğitimciler çocuklarına, değerler eğitimi adı altında olmasa da temel değerlere ilişkin eğitim vermektedirler. Fakat düzenli ve sistemli bir program kapsamında olmadığında çocukta hangi temel değerlerin nasıl geliştiğini anlamak zordur (Balat ve Dağal, 2006). Bu nedenle değerler eğitimi en iyi şekilde ancak okullarda verilebilir. Okulda değer kavramı şemsiye bir kavram olarak görülmüştür. Bu şemsiyenin altına erdem, karakter ve ahlak gibi insanı insan yapan tüm kavramlar girmektedir. Bu kavramlar insanın duyuş boyutunu oluşturduğundan farklı isimler almış ve okulda her zaman bulunmuşlardır. Okul toplumdan kopuk olamayacağına göre değer ve standartlar okullarda da olacaktır. Örneğin, öğretmenlerinin ve çevrenin etkileriyle okullar yazılı veya yazılı olmayacak şekilde merkez değerler belirlerler ve bunlara uygun dersler işlerler. Her ne kadar okulun değer sistemlerine yönelik algılar bakımından öğretmenler ve yöneticiler arasında farklılıklar olsa da (Şahin-Fırat, 2010), her öğretmen açık olsun ya da olmasın öğrencilerine değer ve ahlak öğretir. Özellikle örtük program değerlerin öğretimindeki en güçlü araçtır (Welton ve Mallan, 1999).

Okullar, değerler üzerine inşa edilmiş bir yaşama ve öğrenme alanıdır. Her bireyin ve toplumun olduğu gibi her okulun da kendine özgü değerleri vardır veya zamanla bu değerleri oluşturur. Bireyler kendilerine ait değerlerle ve çevrelerine ait değerlerle örülü bir yaşama sahiptir. Bir değer örüntüsü ile yaşamlarını sürdüren bireylerin, üyesi oldukları toplumun ve okulun değerlerini oluşturdukları ve aynı şekilde kendi değerlerini de toplum ve okulun değerleri ile değiştirebildikleri görülmektedir (Turan ve Aktan, 2008). Bu süreçte öğretmenlerin çeşitli özellikleri, çocuğun kişilik gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Öğretmenin düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıkları öğrenciyi etkilemektedir (Gözütok, 1995).

Modern eğitim bilimi de, öğretmenin öğretim işinde yerine getirdiği rolünün önemini bilmektedir. Tavırlar, düşünce biçimleri, dünya görüşlerinin oluşmasında öğretmen birinci derecede role sahiptir. Öğrenci kişiliğinin gelişimi ve oluşması öğretmenin öğrencileri ile kuracağı ilişkiler sayesinde (Hesapçıoğlu, 1998). Öğrencinin olumlu tutumlar kazanmasında, başarı kimliğini geliştirmesinde, değişimin odağındaki kişinin kendisi olduğunu hissetmesinde, sorumluluk ve paylaşılmış sorumluluk duygularının okul ve sınıf ortamında yaşanmasında öğretmen davranışları önemli ölçüde etkili olmaktadır (Özbay, 1999). Veugelaers (2000), değerler eğitimi sırasında öğretmenleri, kullandıkları öğretim stratejilerine göre dörde ayırmıştır: Kendi değerlerini ifade etmeye çalışmayan öğretmen, önem verdiği değerleri açıklayan öğretmen, önem verdiği değerleri ifade etmeden değerler arasındaki farklılıkları vurgulayan öğretmen, önem verdiği değerleri ifade ederek değerler arasındaki farklılıkları vurgulayan öğretmen.

Öğretmenin değerlerde tarafsız olması gerektiği ifade edilebilir, ancak bu her zaman başarılamaz. Çünkü tüm öğretmenler, her zaman değerlerini ifade ederler ya da hissettirirler. Bunun sonucunda eğitimde şu iki yaklaşımın birleşimi önerilmiştir: Öğrencilere kendi değerlerini geliştirme becerilerinin öğretimi ile öğretmenin kendi değerlerini özendirmesi ve teşvik etmesi. Öğretmenler konu alanı, seçilen örnekler ve öğrencilerine gösterdikleri tepkileri aracılığıyla, değerleri öğrencilerinde geliştirmek için onları özendirmeye çalışırlar. Öğrenciler kendi değerlerini geliştirirler, kendi anlamlarını yapılandırır; öğretmenler de bu anlamlandırma sürecini oluşturmaya çalışırlar. Hem yapılandırmacılıkta hem de eleştirel pedagojide, öğretmenler öğrencilerine doğrudan değerleri aktarmazlar; çünkü öğrenciler kendi kavramlarının anlamlarını yapılandırır ve kendi değerlerini geliştirirler. Diğer yandan öğretmenler belirli değerleri geliştirmeleri için öğrencileri teşvik edebilirler veya onları etkilemeye çalışabilirler (Veugelaers, 2000).

Eğitimde bir takım olgu ve olaylara karşı olumlu veya olumsuz duyguların kazandırılması, toplum ve devlet tarafından istenilen değerlerin yeni nesillere aktarılması hedeflenir. Bunlar da açıkça duyuşsal hedeflerdir. Ancak bu duyuşsal hedefler eğitimin genel amaçları veya okulun genel amaçları gibi, eğitimle ilgili genel amaçlar olarak belirtilir, ancak özel amaçlara doğru inildikçe, duyuşsal hedeflerin yerini bilişsel hedefler almaya başlar. Bu da alt hedef düzeylerinin duyuşsal hedefleri ihmal etmelerini doğurmaktadır. Eğitimde duyuşsal davranışların ihmal edilmesi ile ilgili olarak çeşitli açıklamalar getirilebilir (Bacanlı, 2006): Duyuşsal hedefler konusunda uzlaşmanın ve hedeflerin somutlaştırılmasının zor olması, duyuşsal hedeflerin öğretiminin uzun süreceğinin düşünülmesi, duyuşsal hedeflerin öğretiminin alışılmış öğretim yöntemleri ve eğitim uygulamaları ile kazandırılmasının ve değerlendirilmesinin zor oluşu, duyuşsal hedeflerin değerlendirilmesinin alışılmış “başarı” anlayışının dışında olması. Duyuşsal davranışların ve

değerlerin eğitiminin önemsinmesi, bu davranışların kazandırılmasını hedefleyen kaliteli eğitim programları ile mümkün olacaktır. Bu niteliğe sahip olması gereken programlardan biri de sosyal bilgiler programıdır.

Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi

Sosyal bilgiler dersi toplumsal yaşamla ilişkili olduğundan, öğrencinin, içinde bulunduğu toplumsal yaşamı yakından tanıma fırsatı bulabileceği bir derstir (Deveci ve Çengelci, 2006). Öğrenci, yaşamı tanıdıkça, yaşam için gerekli olan becerilere ihtiyaç duyacaktır. Böylece sosyal bilgiler dersi; çalışkan, araştırmacı, özverili, erdemli, girişimci, yurdunu seven, görev ve sorumluluk sahibi, bilimsel düşünebilen, hoşgörülü ve demokrat, tutumlu, üretken, yasalara uyan, insana ve çevreye saygılı, yardımsever bireyler yetiştirilmesini sağlar (Otluoğlu, 2004). Sosyal bilgiler dersi bir vatandaşlık eğitimi programı olduğundan, etkin vatandaş yetiştirmek için duyuşsal eğitim yani değer eğitimi oldukça önemlidir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında değer “bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2005). Programda sınıflara göre verilerek istenen temel değerler ve ünitelere göre dağılımı şu şekildedir (MEB, 2009a; 2009b; 2009c; 2009d).

Tablo 1: Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılacak Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Ünitelere Dağılımı

Öğrenme Alanı	Ünite	Doğrudan Kazandırılacak Değer
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	Duygu ve düşüncelere saygı ve hoşgörü
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	Doğa sevgisi
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	Temizlik, sağlıklı olmaya önem verme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	Bilimsellik
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	Yardımseverlik
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Bağımsızlık
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	Misafirperverlik

Tablo 2: Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılacak Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Ünitelere Dağılımı

Öğrenme Alanı	Ünite	Doğrudan Kazandırılacak Değer
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke, Bir Bayrak	Adil olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı'na saygı
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	Tarihsel mirasa duyarlılık

Tablo 3: Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılacak Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Ünitelere Dağılımı

Öğrenme Alanı	Ünite	Doğrudan Kazandırılacak Değer
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Doğal çevreye duyarlılık
Kültür ve Miras	İpek Yolunda Türkler	Kültürel mirasa duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	Sorumluluk
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	Yardımseverlik
Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	Hak ve özgürlüklere saygı
Elektronik Yüzyıl	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Çalışkanlık

Tablo 4: Yedinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılacak Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Ünitelere Dağılımı

Öğrenme Alanı	Ünite	Doğrudan Kazandırılacak Değer
Birey ve Toplum	İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara saygı
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik
Kültür ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	Estetik
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	Bilimsellik
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ekonomi ve Sosyal Hayat	Dürüstlük
Güç, Yönetim ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	Adil olma
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	Barış

Sosyal bilgiler dersinin değerlere yönelik kazanımları incelendiğinde, bireyin günlük yaşamında sıklıkla kullanacağı değerlere yer verildiği görülmektedir. Birey bu değerlerin bazılarını (dürüstlük, vatanseverlik, sorumluluk, adil olma gibi) informal biçimde de kazanabilir. Ancak ister formal, ister informal olsun, duyuşsal eğitim kapsamında değer eğitimi yanlış ve sistemsiz yapıldığında bireylerde mutsuzluk ve sorun kaynağı olabilmektedir. Günümüzde yanlış bir takım inançların, davranışların çoğunun küçük yaşlarda alınan yanlış bilgi ve eğitimden kaynaklanmakta olduğu bilinmektedir. Birçok yanlış fikir, işlenen suçlar, değer eğitiminin doğru ve etkin olarak yapılamamasından meydana gelmektedir. Bu sebeple değer eğitiminin, özellikle de okullarda eğitim sürecinde öğrencilere çeşitli programlar aracılığıyla doğru bir şekilde verilmesi gerekmektedir (Yel ve Aladağ, 2009).

Değer eğitimine yönelik yapılan çalışmalara alanyazında rastlanmaktadır. Baydar'ın (2009), beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanım düzeylerini ve öğretmenlerin karşılaştığı sorunları incelediği araştırmasına göre öğretmenler, öğrencilerinin değerleri kazanmada yetersiz olduklarını ve bunların ailelerinden kaynaklandığını düşünmektedirler. Değer kazanımına yönelik olarak Doğanay ve Sarı (2004), öğrencilerin demokratik değerleri en çok ailelerinden öğrendiklerini, ayrıca öğretmenlerin problemin kaynağını öğrencide gördüklerini, öğretmenin model olmasının ve demokratik sınıf ortamının önemli olduğunu belirlemişlerdir. İşcan (2011) çalışmasında, değer eğitiminde öğretmen-öğrenci etkileşiminin önemli olduğunu, öğretmenlerin öğrencilere değer kazandırmalarının yanı sıra, kendi değerlerini oluşturmaları için onları desteklemeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Whitney (1986), öğretmenlerin, okulun değer eğitiminde etkili olması gerektiği düşüncesinde olduklarını, değerlerin öğretiminde aile ve kilisenin ön planda olduğu düşüncesini reddettiklerini, değer eğitimi programlarında dürüstlük, başkasına saygı ve sorumluluk değerlerinin mutlaka yer alması gerektiği düşüncesinde olduklarını belirlemiştir. Thornberg (2008) çalışmasında, öğretmenlerin değer eğitiminin plansız ve bilinçsizce verildiğine yönelik görüşlerinin yanı sıra ve öğretmenlerde değer eğitime yönelik mesleki bilgi eksikliği olduğuna yer vermektedir. Sarı ve Doğanay (2009) nitel verilerle dayalı çalışmalarında, okulun örtük programının bir değer olarak insan haklarına saygının kazanılmasında etkili olduğunu, okulun bu değeri kazandırmadaki yetersizliği durumunda istenmeyen öğrenci davranışlarının ve antidemokratik öğretmen tutumlarının arttığını ortaya koymuşlardır. Revell'e (2002) göre okulun sosyal ve politik alt yapısı, okulda uygulanan programa yönelik algı ve anlayışı etkilemesinin yanı sıra, öğrencilerin görüşlerini ifade etmelerinde de etkilidir. Yaşar ve Kasa (2012), Türkiye'de değer eğitiminin Türkçe derslerinde de verildiğini, ders kitaplarındaki metinlerle değerlerin vurgulandığını belirtmişlerdir. Merter ve Akkaya (2012), ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde değerleri kazanmalarında sosyodrama tekniğinin, dolayısıyla öğrenci merkezli eğitimin etkili olduğunu belirlemişlerdir. Moore'a (2005) göre yöneticiler, öğretmenler ve ebeveynler karakter eğitiminin öğrencilere olumlu davranışlar ve iyi seçimler yapma becerisi kazandırdığını düşünmektedirler. Headen (2006), karakter eğitimi programlarının öğrenci davranışlarını olumlu yönde etkilediğini, okul disiplinine yönelik koruyucu ve müdahale edici özellikleri olduğunu, ayrıca olumlu okul kültürü ve iklimi ile ilişkili olduğunu belirlemiştir. Tahiroğlu (2012), değer eğitimi yöntemlerine uygun olarak verilen eğitimin, öğrencilerin trafik kurallarına yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde etkisi olduğunu belirtirken, Alishev (2010) ise değerler ve tutumlar arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Gömleksiz ve Cüro (2011), sosyal bilgiler ders programının değer kazanımında etkili olduğunu, ilköğretim öğrencilerinin değerlere yönelik olumlu tutumları olduğunu belirtmişlerdir. Keskin (2012), ilköğretim öğrencilerinin ortak değerleri kazanma düzeylerinin öğrencilerin cinsiyetlerinden ve sosyo-ekonomik özelliklerinden etkilendiğini belirlemiştir. Yiğittir ve Öcal (2010), ilköğretim öğrencilerinin çevrelerindeki insanlarda 97 farklı değer bulunduklarını istediklerini, bunların başında çevre temizliği, saygı, güzel söz ve davranış, dürüstlük, çalışkanlık gibi değerlerin bulunduğunu belirtmektedirler. Ayrıca, ırkçılık ve kanunsuzluğun arttığı toplumlarda öğrencilerin değer eğitimini almaya ve bunları okul ve toplumda kullanmaya daha fazla ihtiyacı olduğunu belirten (Ediger, 1995) çalışmalara da alanyazında rastlanmaktadır.

Değerleri kazanmanın istendik yönde olabilmesi için, öğrenme ortamlarında oluşabilecek güçlüklerin belirlenerek giderilmesi gerekir. Bunlardan biri de, öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda değinilen alanyazından farklı olarak, değerleri kazanan öğrencilerin değil de değer kazanmayı sağlayan öğretmenlerin incelenmesi, ayrıca sadece bir sınıf düzeyinde değil beşinci ve yedinci sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlüklerin hem sınıf öğretmenleri hem de sosyal bilgiler öğretmenleri açısından incelenmeye çalışılması bu çalışmanın ayırt edici noktaları olarak görülebilir. Bu bağlamda çalışmanın problemi, “sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada öğretmenlerin güçlük yaşama durumları çeşitli değişkenlere göre nasıldır?” şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, sosyal bilgiler dersindeki yer alan değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin güçlük yaşama durumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemektir. Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Beşinci sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumları arasında; (a) cinsiyetlerine, (b) kıdemlerine, (c) mezun oldukları fakülteye, (d) görev yerlerine göre anlamlı fark var mıdır?

2. Yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerine sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumları arasında; (a) cinsiyetlerine, (b) kıdemlerine, (c) mezun oldukları fakülteye, (d) görev yerlerine göre anlamlı fark var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

İlköğretim beşinci sınıf öğretmenleri ile yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde hedeflenen değerleri kazandırmada yaşadıkları güçlükleri değerlendirme amacıyla yapılmış olan bu çalışma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2008).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Adana ili merkez ve köylerinde görev yapan ilköğretim beşinci sınıf öğretmenleri ile yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemi bu evrenden rastgele seçilen 145 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklem bu şekilde belirlenmesi, sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada karşılaştıkları güçlükleri ayrı ayrı ortaya koyabilmektir. Bu anlamda örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde, araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacıyla ilgili olan bireyler seçilir (İşcil, 1973; Akt. Balcı, 2009; Kuş, 2003; Punch, 2005). Öğretmenlerin 80’i beşinci sınıf öğretmeni (%55.2), 65’i yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenidir (%44.8). Örneklemde 73 kadın öğretmen (%50.3), 72 erkek öğretmen (%49.7) bulunmaktadır. Öğretmenlerin kıdemleri incelendiğinde, 46 öğretmenin 1-10 yıl arası (%31.7), 99 öğretmenin 11 yıl ve üzeri (%68.3) kıdeme sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin 111’i merkez okullarda (%76.6), 34’ü köy okullarında (%23.4) çalışmaktadır. 103 öğretmen (%71) eğitim fakültesinden, 42 öğretmen ise (%29) eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezundur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama araçları “Sosyal Bilgiler Dersinde Değerlerin Kazandırılmasında Öğretmenlerin Yaşadıkları Güçlükleri Belirleme Anketleri” olup, beşinci ve yedinci sınıf düzeyleri için araştırmacılar tarafından ayrı ayrı geliştirilmiştir. Anketler, sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin öğrencilerine bu derste yer alan değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarını belirleme amacıyla geliştirilmiştir. Anketler ve maddeleri geliştirilirken beşinci ve yedinci sınıf düzeylerinde kazandırılması hedeflenen değerler dikkate alınmıştır (bkz. Tablo 2 ve Tablo 4). Anketlerde her değere ait dört madde bulunmaktadır. Anket maddelerindeki ifadeler, ilgili değerlere yönelik özelliklere dayalı olarak oluşturulmuştur. Örneğin; “sorumluluk” değeri ile ilgili “verilen görevi zamanında yerine getirmelerini sağlamakta...” maddesi gibi. Maddelere verilen yanıt seçenekleri “(4)her zaman zorluk yaşıyorum, (3)sık sık zorluk yaşıyorum, (2)nadiren zorluk yaşıyorum, (1)hiçbir zaman zorluk yaşamıyorum” arasında değişmektedir. Ayrıca anketin ilk bölümünde öğretmenlerin kişisel bilgilerine ait sorular yer almaktadır. Beşinci sınıf anketinde 9 değer ve 36 madde, yedinci sınıf anketinde 7 değer 28 madde bulunmaktadır. Anketlerin Cronbach alpha güvenirlik değerleri sınıf düzeyine göre sırasıyla .95 ve .89 olarak hesaplanmıştır. Anketlerin kapsam ve dil geçerliği için Kahramanmaraş Sütçü

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ DEĞERLERİ KAZANDIRMADA ÖĞRETMENLERİN GÜÇLÜK YAŞAMA DURUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

İmam Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesi'nde görevli Eğitim Bilimleri alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan “Sosyal Bilgiler Dersinde Duyuşsal Davranışların Kazandırılmasında Öğretmenlerin Yaşadıkları Güçlükleri Belirleme Anketleri” 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Adana iline bağlı merkez ve köy ilköğretim okullarında görev yapan 80 sınıf öğretmeni, 65 sosyal bilgiler öğretmeni olmak üzere toplam 145 öğretmene, anketlerin uygulanmasına ilişkin resmi izinler alınmak suretiyle uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 14 istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin analizinde gruptaki kişi sayısı 15 ve üzerinde olduğundan bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır ve etki büyüklükleri (η^2) hesaplanmıştır (Büyüköztürk, 2010, 8, 44). Anketlerin her bir maddesinden 1-4 arası puan alınabilmektedir. Buna göre öğretmenin bir maddeden aldığı puan yükseldikçe sosyal bilgiler dersinde o değerle ilgili kazandırılacak duyuşsal davranışların kazandırılmasında yaşadığı güçlüğü arttığı, aldığı puan azaldıkça yaşadığı güçlüğü azaldığı kabul edilmektedir. Çalışmadan elde edilen bulgular bu ölçütlere uygun olarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Anketlerdeki her değer dört madde ile ölçüldüğünden, bulguların sunumunda en az bir maddesinde anlamlı fark bulunan değerlere tablolarda yer verilmiştir, anlamlı fark tespit edilmeyen maddelere ait bulgulara metin içinde yer verilmiştir.

Bulgular

Beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi ile elde edilen bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Güçlük Yaşama Durumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Bulguları

Değer/Madde	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P	η^2
-Çalışkanlık/ Çalışmanın insanı bedenen ve ruhen güçlü kıldığı bilincini kazandırmakta	Kadın	40	2.42	1.00	78	2.18	.032*	.06
	Erkek	40	1.95	0.93				
-Dayanışma/ Dayanışmanın toplumsal ilişkileri güçlendireceği bilincini kazandırmada	Kadın	40	2.02	0.99	78	2.19	.031*	.06
	Erkek	40	1.60	0.70				
-Bayrağa ve İstiklal Marşına Saygı/ Bayrağın bir ulus için taşıdığı anlam ve önemi kavratmakta	Kadın	40	1.75	0.89	66	2.52	.014*	.08
	Erkek	40	1.32	0.57				

*p< .05

Tablo 5’de görüldüğü gibi, beşinci sınıfta görev yapan kadın öğretmenler sosyal bilgiler dersindeki *çalışkanlık* [$t(78)=2.18$], *dayanışma* [$t(78)=2.19$], *bayrağa ve istiklal marşına saygı* [$t(66)=2.52$] değerlerini kazandırmada erkek öğretmenlere kıyasla anlamlı olarak daha çok güçlüklerle karşılaşmaktadırlar ($p< .05$). Etki büyüklükleri dikkate alındığında, bu üç değeri kazandırmada güçlük yaşama durumları puanlarında gözlenen varyansın %6 ve %8 oranında cinsiyete bağlı olduğu düşünülebilir. Ayrıca, beşinci sınıfta görev yapan kadın ve erkek öğretmenler arasında *sorumluluk*, *estetik*, *doğal çevreye duyarlılık*, *akademik dürüstlük*, *adil olma*, *tarihsel mirasa duyarlılık* değerlerini kazandırmada anlamlı fark bulunmamaktadır ($p> .05$).

Beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının kıdem değişkenine göre incelenmesi ile elde edilen bulgular Tablo 6’da verilmiştir. Tablo 6’da görüldüğü gibi, beşinci sınıfta görev yapan 1-10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler sosyal bilgiler dersindeki *sorumluluk* [$t(78)=2.45$, $p< .05$], *estetik* [$t(78)=3.16$, $p< .01$], *doğal çevreye duyarlılık* [$t(78)=2.07$, $p< .05$], *çalışkanlık* [$t(78)=3.05$, $p< .01$], *akademik dürüstlük* [$t(78)=3.04$, $p< .01$], *adil olma* [$t(78)=2.85$, $p< .01$], *bayrağa ve istiklal marşına saygı* [$t(34)=3.42$, $p< .01$], *tarihsel mirasa duyarlılık* [$t(78)=1.99$, $p< .05$] değerlerini kazandırmada 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlere kıyasla anlamlı olarak daha çok güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Etki büyüklükleri dikkate alındığında, bu sekiz değeri kazandırmada güçlük yaşama durumları puanlarında gözlenen varyansın %5 ila %13 oranında kıdeme

bağlı olduğu düşünülebilir. Ayrıca, beşinci sınıfta görev yapan öğretmenlerin *dayanışma* değerini kazandırmada güçlük yaşama durumları bakımından kıdemlerine göre anlamlı fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

Tablo 6: Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Güçlük Yaşama Durumlarının Kıdem Değişkenine Göre T-Testi Bulguları

Değer/Madde	Kıdem (yıl)	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p	η^2
-Sorumluluk/ Başarı ve başarısızlıklarının sorumluluğunu üstlenmeleri bilincini kazandırmakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.53 2.01	0.98 0.83	78	2.45	.016*	.07
-Estetik/ Çalışmalarında ince ayrıntıları görebilmesini sağlamakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.84 2.18	0.88 0.87	78	3.16	.002**	.11
-Doğal Çevreye Duyarlılık/ İnsanın varlığının iyi korunmuş bir çevreyle mümkün olacağı bilincini kazandırmakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.15 1.70	1.08 0.81	78	2.07	.042*	.05
-Çalışkanlık/ Çalışmanın insanı bedenlen ve ruhen güçlü kıldığı bilincini kazandırmakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.65 1.96	1.01 0.91	78	3.05	.003**	.11
-Akademik Dürüstlük/ Sınavlarda kopya çekmelerinin onlara sadece zarar vereceği bilincini kazandırmakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.15 1.59	0.83 0.74	78	3.04	.003**	.11
-Adil Olma/ Toplumsal ilişkilerde adil olmanın gerekliliğini kavratmakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.34 1.75	0.97 0.79	78	2.85	.005**	.10
-Bayrağa ve İstiklal Marşına Saygı/ Bayrağın bir ulus için taşıdığı anlam ve önemi kavratmakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.00 1.31	0.93 0.57	34	3.42	.002**	.13
-Tarihsel Mirasa Duyarlılık/ Tarihi eserleri tanıma ve araştırma merakını uyandırmakta	1-10 11 ve üzeri	26 54	2.50 2.07	0.90 0.88	78	1.99	.049*	.05

* $p < .05$

** $p < .01$

Beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının mezun oldukları okul değişkenine göre incelenmesi ile elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi, beşinci sınıfta görev yapan eğitim fakültesi mezunu öğretmenler sosyal bilgiler dersindeki *sorumluluk* [$t(78)=2.41$, $p < .05$], *estetik* [$t(78)=3.40$, $p = .001$], *doğal çevreye duyarlılık* [$t(78)=2.62$, $p < .05$], *çalışkanlık* [$t(78)=2.48$, $p < .05$], *akademik dürüstlük* [$t(78)=3.39$, $p = .001$], *dayanışma* [$t(78)=2.17$, $p < .05$], *adil olma* [$t(78)=2.93$, $p < .01$], *bayrağa ve istiklal marşına saygı* [$t(68)=2.22$, $p < .05$], *tarihsel mirasa duyarlılık* [$t(78)=2.33$, $p < .05$] değerlerini kazandırmada eğitim fakültesi dışındaki diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlere kıyasla anlamlı olarak daha çok güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Etki büyüklükleri dikkate alındığında, bu dokuz değeri kazandırmada güçlük yaşama durumları puanlarında gözlenen varyansın %6 ila %13 oranında mezun oldukları okula bağlı olduğu düşünülebilir.

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ DEĞERLERİ KAZANDIRMADA ÖĞRETMENLERİN GÜÇLÜK YAŞAMA DURUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Tablo 7: Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Güçlük Yaşama Durumlarının Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre T-Testi Bulguları

Değer/Madde	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p	η^2
-Sorumluluk/Başarı ve başarısızlıklarının sorumluluğunu üstlenmeleri bilincini kazandırmakta	Eğitim Fakültesi	53	2.35	0.90	78	2.41	.018*	.07
	Diğer Fakülteler	27	1.85	1.86				
-Estetik/Estetik duyguların geliştirilmesinin hayatı daha çekici kıldığı bilincini vermekte	Eğitim Fakültesi	53	2.52	0.97	78	3.40	.001***	.13
	Diğer Fakülteler	27	1.77	0.84				
-Doğal Çevreye Duyarlılık/İnsanın varlığının iyi korunmuş bir çevreyle mümkün olacağı bilincini kazandırmakta	Eğitim Fakültesi	53	2.03	0.96	78	2.62	.010*	.08
	Diğer Fakülteler	27	1.48	0.75				
-Çalışkanlık/Toplumda etkili bir insan olabilmek için çok çalışılması gerektiği bilincini vermekte	Eğitim Fakültesi	53	2.43	1.00	78	2.48	.015*	.07
	Diğer Fakülteler	27	1.85	0.94				
-Akademik Dürüstlük/Sınavlarda kopya çekmelerinin onlara sadece zarar vereceği bilincini kazandırmakta	Eğitim Fakültesi	53	1.98	0.84	78	3.39	.001***	.13
	Diğer Fakülteler	27	1.37	0.56				
-Dayanışma/Dayanışma ile işlerin daha kolay ve verimli sonuçlandırıldığı bilincini kazandırmakta	Eğitim Fakültesi	53	2.03	0.93	78	2.17	.033*	.06
	Diğer Fakülteler	27	1.59	0.69				
-Adil Olma/Toplumsal ilişkilerde adil olmanın gerekliliğini kavratmakta	Eğitim Fakültesi	53	2.15	0.88	78	2.93	.004**	.10
	Diğer Fakülteler	27	1.55	0.80				
-Bayrağa ve İstiklal Marşına Saygı/Bayrağın bir ulus için taşıdığı anlam ve önemi kavratmakta	Eğitim Fakültesi	53	1.66	0.83	68	2.22	.029*	.06
	Diğer Fakülteler	27	1.29	0.60				
-Tarihsel Mirasa Duyarlılık/Tarihi eserleri tanıma ve araştırma merakını uyandırmakta	Eğitim Fakültesi	53	2.37	0.90	78	2.33	.022*	.07
	Diğer Fakülteler	27	1.88	0.84				

*p< .05

** p< .01

***p=.001

Beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının görev yeri değişkenine göre t-testi'nden elde edilen bulgulara göre *sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık, çalışkanlık, akademik dürüstlük, dayanışma, adil olma, bayrağa ve istiklal marşına saygı, tarihsel mirasa duyarlılık* değerlerini kazandırmada güçlük yaşama durumları bakımından merkezde ve köyde çalışan öğretmenler arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p> .05).

Yedinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının cinsiyet değişkenine göre t-testi'nden elde edilen bulgulara göre *farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, bilimsellik, dürüstlük, adil olma, barış* değerlerini kazandırmada güçlük yaşama durumları bakımından kadın ve erkek öğretmenler arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır (p> .05).

Yedinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının kıdem değişkenine göre t-testi'nden elde edilen bulgulara göre *farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, bilimsellik, dürüstlük, adil olma, barış* değerlerini kazandırmada güçlük yaşama

durumları bakımından kıdemi 1-10 yıl arasında olan öğretmenlerle kıdemi 11 yıl ve üzeri olan öğretmenler arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p > .05$).

Yedinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının mezun oldukları okul değişkenine göre incelenmesi ile elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Yedinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Güçlük Yaşama Durumlarının Mezun Oldukları Okul Değişkenine Göre T-Testi Bulguları

Değer/Madde	Mezuniyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p	η^2
-Farklılıklara Saygı/ Farklı görüşlerin toplumu kültürel bakımdan zenginleştirdiği bilincini kavratmakta	Eğitim Fakültesi	50	2.68	0.89	63	2.21	.030*	.07
	Diğer Fakülteler	15	2.06	1.09				
-Estetik/ Estetik duyguların geliştirilmesinin hayatı daha çekici kıldığı bilincini vermekte	Eğitim Fakültesi	50	2.70	0.73	63	2.86	.006**	.11
	Diğer Fakülteler	15	2.06	0.79				
-Dürüstlük/ Düşünce davranışlarının tutarlı olmasının önemini ve gerekliğini kavratmakta	Eğitim Fakültesi	50	2.40	0.78	63	2.01	0.48*	.06
	Diğer Fakülteler	15	1.93	0.79				

* $p < .05$

** $p < .01$

Tablo 8'de görülebildiği gibi, yedinci sınıfta görev yapan eğitim fakültesi mezunu öğretmenler sosyal bilgiler dersindeki *farklılıklara saygı* [$t(63)=2.21$, $p < .05$], *estetik* [$t(63)=2.86$, $p < .01$], *dürüstlük* [$t(63)=2.01$, $p < .05$] değerlerini kazandırmada eğitim fakültesi dışındaki diğer fakültelerden mezun olan öğretmenlere kıyasla anlamlı olarak daha çok güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Etki büyüklükleri dikkate alındığında, bu üç değeri kazandırmada güçlük yaşama durumları puanlarında gözlenen varyansın %6 ila %11 oranında mezun oldukları okula bağlı olduğu düşünülebilir. Ayrıca, yedinci sınıfta görev yapan öğretmenler arasında *vatanseverlik*, *bilimsellik*, *adil olma*, *barış* değerlerini kazandırmada mezun oldukları fakültelere göre anlamlı fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

Yedinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının görev yeri değişkenine göre incelenmesi ile elde edilen bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Yedinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Değerleri Kazandırmada Güçlük Yaşama Durumlarının Görev Yeri Değişkenine Göre T-Testi Bulguları

Değer/Madde	Görev Yeri	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p	η^2
-Farklılıklara Saygı/ Farklı görüşlerin toplumu kültürel bakımdan zenginleştirdiği bilincini kavratmakta	Merkez	48	2.35	0.95	63	-2.69	.009**	.10
	Köy	17	3.05	0.82				
-Estetik/ Estetik duyguların geliştirilmesinin hayatı daha çekici kıldığı bilincini vermekte	Merkez	48	2.41	0.73	63	-2.43	.018*	.09
	Köy	17	2.94	0.82				

* $p < .05$

** $p < .01$

Tablo 9'da görülebildiği gibi, yedinci sınıfta köyde görev yapan öğretmenler sosyal bilgiler dersindeki *farklılıklara saygı* [$t(63)=-2.69$, $p < .01$], *estetik* [$t(63)=-2.43$, $p < .05$] değerlerini kazandırmada il merkezinde görev yapan öğretmenlere kıyasla anlamlı olarak daha çok güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Etki büyüklükleri dikkate alındığında, bu iki değeri kazandırmada güçlük yaşama durumları puanlarında gözlenen varyansın %9 ve %10 oranında görev yerine bağlı olduğu düşünülebilir. Ayrıca, yedinci sınıfta görev yapan öğretmenlerin *vatanseverlik*, *bilimsellik*, *dürüstlük*, *adil olma*, *barış* değerlerini kazandırmada güçlük yaşama durumları arasında görev yerine göre anlamlı fark bulunmamaktadır ($p > .05$).

Tartışma ve Sonuç

Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada güçlük yaşama durumlarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği bu çalışmada, beşinci sınıfta görev yapan kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere kıyasla değer kazanımında daha çok zorlandıkları, ancak yedinci sınıfta görev yapan öğretmenlerin güçlük yaşama durumlarının cinsiyetlerinden etkilenmediği belirlenmiştir. Sezer (2008) ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerini incelediği çalışmada kadın ve erkek öğretmenlerin görüşlerinin farklılaşmadığını belirlemiştir. Çalışmada, beşinci ve yedinci sınıf öğretmenlerden eğitim fakültesi mezunu olanların diğer fakülte mezunlarına kıyasla değer kazandırmada daha çok güçlük yaşadıkları görülmektedir. Sezer (2008) ise, değer öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerinin mezun oldukları bölüme göre farklılaşmadığını belirlemiştir. Öğretmenlerin çalıştıkları kurumdaki başarıları ve kuruma uyumları, iş doyumu ve kuruma bağlılıkla yakından ilişkilidir (Sezgin, 2006). Kartal (2009) eğitim fakültesi mezunu olmayan öğretmenlerin eğitim örgütlerindeki değerlere uyumlarını konu alan araştırmasında, bu öğretmenlerin örgüte uyum sağladıklarını ve uyum sürecinin bir uyum programından ziyade deneme-yanılma yoluyla oluştuğunu belirlemiştir. Bu durum, eğitim alanı dışından gelen öğretmenlerin bir başarısı gibi görünse de, kıyaslamaların yapıldığı eğitim fakültesi mezunlarının da beklenen durumu karşılayamadıkları şeklinde açıklanabilir. Üniversitelerin eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştiren bölümlerinde, değerler eğitimi ile ilgili bir ders olmaması ileride öğretmen olacak öğrencilerin, değer yargıları ve değerler eğitimi konularında yeterince eğitimsel bilgiye sahip olmamaları sorunun ortaya çıkarmaktadır (Yazıcı, 2006). Değerler eğitimi için özel hazırlanmış programlar, ilköğretim öğrencilerinin değerlere yönelik kazanımlarını arttırabildiğinden (İşcan & Senemoğlu, 2009), öğretmen adaylarının bu programları uygulayacak donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Çalışmada, beşinci sınıf öğretmenlerinden merkezde ve köyde çalışanlar arasında değerlerin eğitiminde güçlük yaşama durumlarının farklılaşmadığı belirlenmiştir. Benzer bulgu, Sezer'in (2008) çalışmasında da elde edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada, yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinden köyde çalışanların merkezde çalışanlara kıyasla daha çok zorluk yaşadıkları belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik özellikler ve ailelerin değerleri dikkate alındığında, merkez ve köy okullarındaki öğretmenler arasında değerleri kazandırmada farklılıklar beklenebilir. Keskin (2008) çalışmasında ailelerin sosyo-ekonomik seviyeleri arttıkça çocuklarının değerleri kazanma durumlarının arttığını belirlemiştir. Bu nedenle, özellikle öğretmenin sosyo-ekonomik düzeyi düşük çocukların devam ettiği okullardaki rol tanımı (Sünbül, 1996) ve öğretmenin bu durumla baş etme yolları önem arz etmektedir. Yedinci sınıf öğretmenlerinden köyde çalışanların *estetik* değerini kazandırmada güçlük yaşamaları, estetiğin ön plana çıktığı resim, heykel, modern mimari gibi öğrencinin etkileyeceği görsel öğelerin ve imgelerin il merkezine kıyasla köylerde daha az bulunmasının da bir sonucu olabilir. Çalışmada ayrıca, yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer kazandırmada güçlük yaşama durumlarının kıdemlerinden etkilenmediği belirlenmiştir. Bu sonucu destekleyecek biçimde Sezer (2008) öğretmenlerin görüşleri arasında hizmet yıllarına göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak çalışmada, beşinci sınıfta görev yapan kıdemi 1-10 yıl arası öğretmenlerin kıdemi 11 yıl ve üzeri olanlara kıyasla değer kazanımında daha çok zorlandıkları da belirlenmiştir. Değer kazanımı yüksek olan öğretmenlerin değerleri kazandırmada daha az güçlük yaşayabileceği düşünüldüğünde bu sonuç, Taçman'ın (2006) 30 yıl ve üzeri öğretmenlerin demokratik tutumunun yüksek çıktığını belirlediği çalışması ile örtüşmektedir.

Elde edilen bulgular genel olarak incelendiğinde, hem beşinci sınıf öğretmenlerinin hem de yedinci sınıf sosyal bilgiler öğretmenlerinin çeşitli değerleri kazandırmada farklı düzeyler ve değişkenlere göre güçlüklerle karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde Tepecik (2008), öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında çeşitli güçlüklerle karşılaştıklarını, Koçyiğit (2002) ise sosyal bilgiler dersindeki hedeflerin çok azının davranışa dönüştüğünü ortaya koymuştur. Akbaş (2004), ilköğretim ikinci kademedeki değerlerin kazandırılmasında okulun aileler ile çatışmalar yaşadığını belirlemiştir. Tahiroğlu (2006), sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin okul içi ve dışı birçok nedenden dolayı güçlüklerle karşılaştıkları bulgusuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin değer eğitiminde karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin olarak Yiğittir ve Öcal (2011), öğretmenlerin değerlerin eğitimi ile ilgili olarak eğitime ihtiyaç duyduklarını belirlemişlerdir. Bu ihtiyacın giderilmesi, öğretmenlerin değerlerin eğitiminde karşılaşılabilecek güçlükleri azaltabilir. Hizmet öncesi eğitim kadar, hizmet içi eğitimler de öğretmenlerin değer eğitiminde kullanabilecekleri yöntem ve teknikler konusunda donanımlı olmalarını sağlayacaktır (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Ayrıca öğretmenin öz-yeterlik inancı arttıkça, zorluklarla karşılaştıklarında daha fazla çaba göstermekte ve daha ısrarcı olmaktadır (Demirel, 2009). Değerlerin eğitiminde, öğretmenlerin değerlere yükledikleri anlamlar da ön plana çıkmaktadır. Balci ve Yanpar Yelken (2010), çalışmalarında öğretmenlerin değer kavramına yönelik görüşlerini “ölçüt olarak değer”,

“birey ve toplum ilişkilerini düzenleyen unsur olarak değer”, “davranışlar bütünü olarak değer”, “kurallar bütünü olarak değer”, “nitelik olarak değer” ve “değer eğitiminin işlevleri” kategorileri altında toplamışlardır. Öğretmenlerin değerlere yükledikleri anlamlar ve bu anlamların öğretmen davranışlarına yansımaları, öğrencilerin değerlere yükleyeceği anlamları doğrudan ya da dolaylı etkileyecektir. Çünkü öğretmen, öğrenci için taklit edilme olasılığı yüksek bir modeldir. Duyuşsal davranışların öğretiminde model olmanın önemi düşünüldüğünde, öğretmenin öğrencilere değerlerle ilgili model olmasının değerlerin eğitiminde önemli bir etkisi vardır. Bunun yanı sıra, eğitim programının okul içi ve dışı etkinliklerin tamamını içermesinden dolayı, değerlerin öğretiminde okul dışı planlı etkinliklerin yanında, yine öğrenci için model olan ailenin informal eğitim sürecindeki desteği de göz ardı edilmemelidir. Buna paralel biçimde İşcan (2007), öğrencilerin ilköğretim düzeyindeki değerleri kazanmalarında sadece okul içi etkinliklerin yeterli olmayacağını ve bunların okul dışında da desteklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin kazanacakları değerler, okul-aile işbirliği kapsamında da değerlendirilmelidir.

Çalışmanın örnekleminin beşinci ve yedinci sınıflarda görev yapan öğretmenlerden oluştuğu düşünüldüğünde; bu sınıf düzeyindeki öğrencilerden ilköğretim birinci kademe (1.-5. sınıf) olanlar daha çok aileye yönelimli iken, ergenlik çağına denk gelen ikinci kademe (6.-8. sınıf) olanların akran grubuna yönelimleri artmaktadır (Tezcan, 1991). Bu anlamda, ailelerinden belli değer kalıpları ile gelmiş öğrencilere öğretim programındaki değerleri kazandırmak güçleşebilir. Bu nedenle öğretmenlerin, öğrencilerinin sosyo-ekonomik koşullarını ve aile yapısını yakından tanımaları, iletişim halinde olduğu aile bireyleri, arkadaş ve akran gruplarının özelliklerini bilmeleri ve daha çok empati kurmaları, ayrıca onlara iyi bir model olmaları, çocuğa evrensel değerleri kazandırmadaki başarıyı artırmada etkili olacaktır. Ayrıca, öğrencinin yaşına paralel olarak yaşam ve okul deneyimi artışının üst sınıflarda değerlere yönelik olarak öğretmenin formal etkide bulunmasının kolaylaşmasının neden olabileceği düşünülebilir. Bu bakımdan, çocuğun yaşadığı çevredeki kabul görmüş değerler, tutum ve inançlar, medyadaki ve kitle iletişim araçlarındaki modeller (Fidan, 2009), internet yoluyla kurulan iletişim ve alınan bilgiler, çocuğun bu kaynaklar aracılığı ile kazanılan bilgi birikiminin onun tutum ve inançlarını etkileyeceği ve değer yargılarını farklılaştıracağı gerçeği, eğitim ve öğretim süreçlerinde dikkate alınmalıdır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre şu öneriler ileri sürülebilir: (1) Öğretmenlere, öğrencilerin duyuşsal özellikleri ve değer eğitiminde uygulanacak yöntem ve tekniklerle ilgili hizmet içi eğitimler verilebilir. (2) Okullar, bünyelerinde ortak ve etkili bir değer kültürü oluşturmali; okul yönetimi, öğretmenler ve veliler bu kültürü ortaklaşa uygulamalıdır. (3) Değer eğitimine ilişkin ayrı bir ders programı uygulanabilir ve kazandırılacak değerlere ilişkin etkinliklerin daha nitelikli olması sağlanabilir. (4) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yazılı ve görsel medya aracılığı ile öğrencileri ve velileri değer eğitimi konusunda bilinçlendirecek yayınlar yapılabilir. (5) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değer eğitimine ilişkin kaynak ve materyaller geliştirilebilir ve kullanılabilir. (6) Eğitim sistemi bilişsel özelliklere ağırlık veren yapısından uzaklaşıp, bireyleri çok yönlü ele alan bir yapıya dönüştürülmelidir. İnsanın duyuşsal yönlerinin ön plana çıkarıldığı ve geliştirildiği eğitim programları düzenlenebilir. (7) Değer eğitimi eğitim fakültelerinde ayrı bir ders olarak verilebilir. (8) Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Değer eğitimine yönelik başka bir çalışmada öğretmenlere yönelik gözlem ve görüşme yöntemlerinin kullanıldığı nitel çalışmalara yer verilebilir. (9) Bu çalışma öğretmen görüşleri alınarak yapılmıştır. Eğitim yöneticileri, veli ve öğrenci görüşlerine dayalı bir çalışma yapılabilir. (10) Öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki yeterliklerini belirlemeye ilişkin çalışmalar planlanabilir.

Kaynakça

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim ikinci kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alishev, B. S. (2010). *Social attitudes and values*. Journal of Russian and East European Psychology, 48(2), 11-30.
- Anderson, L. W. ve diğerleri (2010). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama* (çev. D. A. Özçelik). Ankara: Pegem Akademi.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balat, G. U. ve Dağal, A. (2006). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin “değer” kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ DEĞERLERİ KAZANDIRMADA ÖĞRETMENLERİN GÜÇLÜK YAŞAMA DURUMLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çetin, Ş. (2004). Değişen değerler ve eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 161, 1-10.
- Demirel, M. (2009). Sınıf öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin karakter eğitimine ilişkin öz-yeterlik inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 36-49.
- Deveci, H. ve Çengelci, T. (2006). Sosyal bilgiler dersinde duygusal zekânın geliştirilmesi. *II. Sosyal Bilimler Kongresi Kitabı*, 140-147.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2004). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine temel demokratik değerlerin kazandırılma düzeyi ve bu değerlerin kazandırılması sürecinde açık ve örtük programın etkilerinin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10(39), 356-383.
- Doğanay, A. ve Sarı, M. (2007). Öğretim amaçlarının belirlenmesi, ifade edilmesi ve uygun içeriğin seçilmesi. A. Doğanay (Ed.), *Öğretim ilke ve yöntemleri* (s. 37-81). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ediger, M. (1995). A study of values. *Clearing House*, 69(1), 56-58.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2(2), 1-18.
- Goleman, D. (2009). *Duygusal zekâ*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Gömlüksiz, M. N. ve Cüro, E. (2011). An assessment of students' attitudes towards values in social sciences curriculum. *International Journal of Human Sciences*, 8(1), 95-134.
- Gözütok, D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Headen, O. M. (2006). *A description and critical examination of the character education program offerings within an urban elementary school*. PhD Thesis, Loyola University of Chicago.
- Hesapçıoğlu, M. (1998). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Beta Yayın Dağıtım.
- İşcan, C. D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İşcan, C. D. ve Senemoğlu, N. (2009). Effectiveness of values education curriculum for fourth grades. *Education and Science*, 34(153), 1-14.
- İşcan, C. D. (2011). Values education and some suggestions to teachers. *Hacettepe University Journal of Education*, 40, 245-255.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kartal, S. (2009). Eğitim fakülteleri dışındaki fakültelerden mezun olan öğretmenlerin eğitim örgütlerindeki değerlere olan uyumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 283-293.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkinliğinin araştırılması*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Y. (2012). İlköğretim programlarındaki bazı ortak değerlerin kazanılma düzeylerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırılması (Samsun ili örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 827-849.
- Koçyiğit, Ş. (2002). *İlköğretim ikinci kademedeki sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ulaşma derecesi (Şereflikoçhisar ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4. sınıf öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2009a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4. sınıf öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2009b). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 5. sınıf öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2009c). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı*. Ankara: MEB.
- MEB. (2009d). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 7. sınıf öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Merter, F. ve Akkaya, S. (2012, Eylül). *Düz anlatım yöntemi ve sosyodrama tekniğinin ilköğretim öğrencilerinin değer kazanımları üzerindeki etkisi*. 2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Moore, A. L. (2005). *A case study of how an elementary school aged student perceives and responds to character education*. PhD Thesis, University of Wyoming.
- Otluoğlu, R. (2004). Sosyal bilgiler izlencesine (programına) bir bakış. Toplumsallaşma, kimlik ve kişilik. *I. Sosyal Bilimler Kongresi Kitabı*, 290-300. Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi ve MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özbay, Y. (1999). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi: Araştırma-teori-uygulama*. Trabzon: Özkor Basımevi.
- Özçelik, D. A. (1989). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: ÖSYM Eğitim Yayınları, Sayı:8.

- Özgüven, E. İ. (1999). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özkan, R. (2010). Türk eğitim sisteminde himayeci değerler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1124-1141.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal araştırmalara giriş-Nicel ve nitel yaklaşımlar* (çev. D. Bayrak, H. B. Arslan, Z. Akyüz). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Revell, L. (2002). Childrens' responses to character education. *Educational Studies*, 28(4), 421-431.
- Sarı, M. ve Doğanay, A. (2009). Hidden curriculum on gaining the value of respect for human dignity: A qualitative study in two elementary schools in Adana. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(2), 925-940.
- Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sezgin, F. (2006). İlköğretim okulu öğretmenlerinin birey-örgüt-değer uyumuna ilişkin algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 48, 557-583.
- Sönmez, V. (2002). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sünbül, A. M. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 2(1), 597-607.
- Şahin-Fırat, N. (2010). Okul müdürü ve öğretmenlerin okul kültürü değer sistemlerine ilişkin algıları. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 71-83.
- Taçman, M. (2006). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 1(1), 30-46.
- Tahiroğlu, M. (2006). *İlköğretim okullarının ikinci kademesinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersi öğretiminde karşılaştıkları güçlükler (Aksaray ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tahiroğlu, M. (2012). Değerler eğitiminin ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin trafik kurallarına yönelik tutumlarına etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 123-136.
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2012). Büyük Türkçe Sözlük. [Online]: www.tdk.gov.tr adresinden 09 Mart 2012 tarihinde erişilmiştir.
- Tekin, H. (1991). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Tepecik, B. (2008). *Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tezcan, M. (1991). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.
- Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in values education. *Teaching and Teacher Education*, 24(7), 1791-1798.
- Topses, G. (2003). *Gelişim psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Bahar Dergisi*, 6(2), 227-259.
- UNESCO (1992). Education for affective education. [Online]: Retrieved on 18 March 2012, at URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000932/093253eo.pdf>.
- Ülgen, G. (1995). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Lazer Ofset Matbaacılık.
- Veugelaers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52(1), 37-46.
- Welton, D. A. ve Mallan, J. T. (1999). *Children and their world*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Whitney, I. B. (1986). *The status of values education in the middle and junior high schools of Tennessee*. PhD Thesis, Tennessee State University.
- Yaşar, Ş. ve Kasa, B. (2012, Eylül). *Sınıf öğretmenlerinin Türkçe dersinde değerler eğitimine ilişkin görüşleri*. 2. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitime genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yel, S. ve Aladağ, E. (2009). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 407-416.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 117-124.

Extended Abstract

This research aims to investigate teachers' difficulties in students' acquisitions of values in social studies lesson in terms of various variables. The following questions are answered: (1) Are there significant differences between the fifth grade teachers' difficulties in students' acquisitions of values in social studies lesson in terms of teachers' (a) genders, (b) seniorities, (c) the faculty they graduated from, (d) the central or village schools they work? (2) Are there significant differences between the seventh grade teachers' difficulties in students' acquisitions of values in social studies lesson in terms of teachers' (a) genders, (b) seniorities, (c) the faculty they graduated from, (d) the central or village schools they work?

This is a survey research investigating teachers' difficulties in students' acquisitions of values in social studies lesson in terms of various variables. The sample of the study (N=145) comprised the fifth and seventh grades teachers who were working in central and village schools in Adana city during 2010-2011 academic years. Two questionnaires developed by researchers separately for the fifth and seventh grades teachers were used. The questionnaires and their items were developed by taking into consideration the values targeted in these grades. The questionnaires have 28 and 36 items respectively, and the values of Cronbach's alpha coefficients are determined to be .95 and .89 respectively. The data of each item were analyzed by using independent samples t-test via SPSS 14 (Büyüköztürk, 2010). Increase of points of the items was accepted as increase of the teachers' difficulties in students' acquisitions of values in social study lessons, on the contrary decrease of points was accepted as decrease of the teachers' difficulties.

In this study, it is determined that among the teachers of fifth grade, females have more difficulties than males, but no significant difference is found between the teachers of seventh grade in terms of their genders. Sezer (2008) similarly found no difference between the male and female teachers' views about the teaching of value of responsibility in primary school sixth grade. The results show additionally that, no significant difference is found between the teachers of seventh grade in terms of their genders. Among the teachers of fifth grade those who have the seniority of 1-10 years have more difficulties than those of who have more seniority. This situation might have been resulted from the teacher experience which is accepted as an effective variable in students' acquisitions. On the contrary, Sezer (2008) found no significant correlation between teachers' views and seniority variable. As another result, among both fifth and seventh grades, the teachers who are graduated from the faculty of education have more difficulties than the graduates of other faculties. The success and adaptation of teachers in the institution are closely related to their job satisfactions and devotions (Sezgin, 2006). Kartal (2009) determined in a study that, the graduates of non-education faculties can be adapted to the educational organizations. This result of the present study may be understood as a success of the teachers who are graduated from other faculties, but may be explained with a failure of the teachers who are graduated from the faculties of education. This situation might have been resulted from the lack of a course about the values education in faculties of education. This situation causes a problem about the lack of sufficient qualifications for teaching the values (Yazıcı, 2006). The results indicate that no significant difference is found between the difficulties of fifth grade teachers in terms of whether they work in central or village schools. As another result, fifth grade teachers who work in villages have more difficulties than those of working in central schools. Keskin (2008) indicates that the children from the families with higher income level can acquire the values easily. Thus, role definition of the teachers working with students coming from lower socio-economic conditions (Sünbül, 1996) and the ways teacher use to challenge with the difficulties are important.

In this study, it is determined generally that fifth grade teachers have difficulties in students' acquisitions of values in social studies lesson and their difficulties differ in terms of some variables such as gender, seniority, the faculty they graduated from, but don't differ in terms of whether they work in central or village schools. Additionally teachers of seventh grade have difficulties in students' acquisitions of values in social studies lesson and their difficulties differ in terms of some variables such as the faculty they graduated from, whether they work in central or village schools, but don't differ in terms of gender and seniority. In this context, following proposals may be put forward: (1) Teachers might be trained with in-service education about the students' affective specifications, and about methods and techniques they can use in their classes. (2) Schools should have common and effective values, and school management, teachers and parents must make partnership about the application of these values. (3) The number of curricula improving not only students' cognitive domain, but also their affective domain should be increased. (4) Values education may be organized as a separate lesson in faculties. (5) Questionnaires were used in this study. Qualitative techniques such as interview, observation may be used in another study. (6) In this study, only the teachers' views were used as data. In another study, data from school managers, parents and students can be collected.